

**СИМВОЛНИЯТ СМИСЪЛ В ПОЛИТИЧЕСКАТА КОМУНИКАЦИЯ.
КОНЦЕПТУАЛНИТЕ МЕТАФОРИ ВЪВ ВСЕКИДНЕВНИЯ
ПОЛИТИЧЕСКИ ДИСКУРС ВЪВ FACEBOOK И ДЕРМАНЦИ.**

Страхил Петров Делийски

АВТОРЕФЕРАТ

на

дисертация за

присъждане на образователна и научна степен

“ДОКТОР”

Професионално направление: 3.3 Политически науки

Научна специалност: Политология / шифър 05.11.02

Научен консултант: доц. д-р. Татяна Буруджиева

София

2020

Дисертационният труд съдържа 2015 страници, от които 12 страници библиография. Текстът е структуриран в Увод, шест глави и Заключение. Библиографията обхваща 175 заглавия.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от научно звено формирано от хабилитирани специалисти от катедра Политология.

Материалите по защитата са на разположение на в канцеларията на катедра „Политология”, Философски факултет, бул. „Цариградско шосе” No 125, бл.4.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

I. УВОД	1
1. Цели и задачи на дисертацията	2
2. Предмет и обект на изследването	3
3. Методология на изследването	5
4. Структура на дисертацията	6
II. ПЪРВА ГЛАВА: Политическата комуникация в конструкционистката парадигма на социалните науки	
1. Политическата комуникация – дефиниции и изследователски предизвикателства	8
1.1. Публиката като фокус в изследванията на политическата комуникация ...	12
1.2. Предизвикателства пред съвременната теория и практика на политическата комуникация	15
2. Политическата комуникация в конструкционистката парадигма на социалните науки	18
2.1. Социален конструкционизъм	19
2.2. Конструкционисткият подход в комуникационните изследвания	22
2.3. Социалният конструкционизъм и интерпретативният подход към политическа комуникация	2
III. ВТОРА ГЛАВА: Символи и политика	
1. Символната страна на политиката	32
1.2. Същност и функции на политическите символи	37
1.3. Референтни и кондензирани символи. Ценностите като кондензирани символи	43
2. Политическият символизъм в изследванията на политическата култура и системния анализ	48
2.1. Политически символизъм и политическа култура	48
2.2. Политическият символизъм в системния анализ	53
3. Политическата комуникация като семиотична система	61
IV. ТРЕТА ГЛАВА: Медиите („стари“ и „нови“) в процеса на социално конструиране на политическата реалност.	
1. Медиатизираните интеракции	68
1.2. Медийни ефекти и теории за медийна зависимост	70
1.2. Взаимодействие между медии и публика – конструкционистката версия	74

2. Новите медии и социалните мрежи	76
2.1 Социалните мрежи и политическият активизъм	78
2.2. Социалните мрежи, политическата поляризация и „ехо камерите“	82
2.3. Социалните мрежи и произвеждането и разпространението на политическо съдържание	85
3. Публиките и медийните наративи	91
3.1. <i>Notno parans</i> . Теорията за символната конвергенция	91
3.2. Наративите в медийния дискурс	94
3. Хуморът и иронията като наративни стратегии в социалните мрежи	97
V. ЧЕТВЪРТА ГЛАВА: Методологически подходи - критически дискурс анализ (КДА) и фрейм анализ	
1. Политически дискурс и дискурс анализ	100
1.1 Критически дискурс анализ (КДА)	101
1.2. Политически дискурс и политическо познание	105
2. Теория за рамките. Фрейм анализ като анализ на взаимодействието между медийния дискурс и публиките	111
2.1. Интерпретативните рамки – дефиниции	111
2.2. Интерпретативните рамки в процеса на социално конструиране на реалността	114
2.2.1 Характеристика на рамките и рамкирането	115
2.2.2 Съставните елементи на рамковите пакети	118
2.2.3 Механизми на функциониране на рамките	119
2.3. Съдържателен модел на рамкирането	122
2.3.1. Избор и конструкция	122
2.3.2 Спонсори на рамките	123
2.4. Рамкиране, определяне на дневния ред и активиране	126
VI. ПЕТА ГЛАВА: Методологически подходи - Теория за концептуалните метафори (ТКМ)	
1. Метафорите като основни семантични структури в символния свят на политиката	130
2. Теорията за концептуалната метафора (ТКМ)	134
2.1. Концептуалните метафори в конструкционистката парадигма	136
2.3. Поле цел и поле източник – проектиране и съответствия	138
2.4. Концептуалните метафори и културните наративи	141
2.5. Функции на концептуалните метафори	148

2.6. Типове концептуални метафори	149
2.7. Конвенционални метафори	156
VII. ШЕСТА ГЛАВА: Концептуалните метафори във всекидневния политически дискурс във facebook и Дерманци	
1. Методологическа рамка	158
2. Анализ и интерпретация	165
2.1. ДЪРЖАВАТА Е ТЯЛО/ОРГАНИЗЪМ	165
2.2. ДЪРЖАВАТА Е СЕМЕЙСТВО	169
2.3. ПОЛИТИКАТА Е СЕКС	172
2.4. ПОЛИТИЧЕСКОТО ДЕЙСТВИЕ Е ДВИЖЕНИЕ. Сценарият на ПЪТУВАНЕТО	177
2.5. ПОЛИТИКАТА Е ИГРА	181
2.5.1 ПОЛИТИКАТА Е СПОРТ	183
2.6. ПОЛИТИКАТА Е ВОЙНА/БИТКА	185
2.7. ПОЛИТИКАТА Е ПРЕДСТАВЛЕНИЕ/ТЕАТЪР/ ШОУ	190
VIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	195
БИБЛИОГРАФИЯ	204

I. ОБЩИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност

Дисертационният труд е позициониран в рамките на доминиращите изследователски дебати в полето на политическата комуникация от последното десетилетие. Съществува консенсус в рамките на дискусиата за медиатизацията на политическия процес, че стилът и съдържанието на политическите съобщения са все по-подчинени на „граматиката“ на медийния език. Това определя нарастващото значение на символния характер на комуникацията и промяна на политическия дискурс към все по-голяма персонализация и образност. Нарастващото влияние на дигиталните медии и социалните мрежи придава допълнителна динамика на процесите на медиатизация. Новите медии налагат нова логика както по отношение на създаването на контекст на политическия разговор, така и по отношение на съдържанието и стила на политическия дискурс.

Вторият голям консенсус се формира около заключенията за намаляващо доверие между гражданите и техните политически представители, задълбочаване на политическата апатия и цинизъм и намаляваща подкрепа към системата на либерална демокрация. Това поставя под въпрос ефективността на политическата комуникация както за създаване на връзки между различните елементи на политическата система, така за произвеждане на легитимност на системата като цяло.

Динамиката на процесите, случващи се в рамките на тези две големи консенсусни теми, изисква и съответна динамика в изследователското поле на политическите комуникация. Тази динамика засяга както равнището на теоретичната концептуализация на политическата комуникация, така и равнището на методологичния инструментариум, който изследванията използват. На концептуално равнище в рамките на тезата за медиатизация на политиката все по-голямо значение придобива прилагането на теоретични парадигми, които проблематизират символните аспекти на политическата комуникация. Проблематизирането на политическото доверие, от своя страна, фокусира вниманието върху публиката на политическата комуникация. Подобна изследователска програма предполага все по-устойчивото

прилагане на интерпретативни методологични инструменти, които да позволят анализ на смисъла, който публиката придава на политическите съобщения.

2. Цели и задачи

Основната цел на дисертацията е да формулира концептуален модел за изследване на политическата комуникация като поле на символни взаимодействия и конфликти и разработване на интердисциплинарна методологична изследователската програма, основана на критическия дискурс анализ и теорията за концептуалните метафори. Втората цел е свързана с възможността за проверка на предложения модел през изследване на конкретни случаи на използване на концептуалните метафори на равнището на всекидневния разговор за политиката. В този смисъл, теренните наблюдения нямат за цел количествени обобщения и представителност. Подобни цели биха могли да се реализират чрез събиране на мащабни данни и създаване на голям текстов корпус, върху който след това да бъде приложена предложеният концептуален модел и методологична рамка.

Задачите на дисертацията са:

1. Идентификация на теоретични парадигми, които аргументират конструирането на политическата комуникация като система за размяна на символи и смисъл.
2. Анализиране на динамиката на процесите на медиатизация от гледна точка на логиката на новите и традиционните медии и тяхната роля като платформи на политическия дискурс.
3. Аргументиране на политологична релевантност на изследователските програми на критическия дискурс анализ и теорията за концептуалните метафори и тяхната аналитична стойност и потенциал при изследването на политическия дискурс.
4. Тестване на приложимостта на изследователската методика през изследване на конкретни случаи.

3. Предмет и обект на изследване

Предмет на изследването са концептуалните метафори за политиката и тяхното значение в политическия дискурс. Концептуалните метафори не са просто

лингвистични изрази и реторически форми – това са мисловни схеми, които участват във формирането на знанията и разбиранията за политиката, оценката на политическия процес и политическите отношения и по този начин задават определени параметри на политическото действие.

Обектът на изследване е всекидневният дискурс за политиката в две социални общности – либералната facebook общност и традиционната (консервативна) общност в село Дерманци. Изборът на всекидневния дискурс е подчинен на следната логика. Първо, това е дискурсът, чрез който в най-голяма степен се случва социалното конструиране на политическата действителност. Анализът на всекидневната, не институционализирана форма на политически разговор, дава възможност да се погледне на политическата комуникация като на постоянен процес на размяна на значения относно политическия свят. Второ, голямата част от изследванията са фокусирани върху дискурса на политиците или дискурса на медиите. Подобен подход е свързан с анализирането на политическата комуникация отгоре – надолу, като процес на целенасочено влияние от страна на политическите елити. Ако обърнем посоката на подхода – отдолу нагоре, то тогава предпоставяме активната роля на гражданите в процеса на конструиране на представите за политическата действителност. Анализът на политиката през очите на гражданите може да бъде ключов инструмент за по-задълбочено разбиране на причините за недоверието в политическата система.

Зад избора на тези конкретни общности стои следната мотивация. Първо, те са носители на различна политическа култура. Анализът на концептуалните метафори в различен културен контекст би ни показал как една и съща метафора може доведе до различен тип оценки и заключения. Второ, всекидневният разговор за политиката в двете общности следва различна логика. Във Facebook имаме работа с „опубличностен дискурс“ - тоест разговорът излиза отвъд границите на участниците в него, случва се пред публика. В Дерманци става въпрос за разговор лице в лице, който се случва в контекста на сложна мрежа от социални отношения и е предназначен единствено за участниците в него. Различната логика предполага и различно поведение на участниците и различен начин на употреба на метафоричните модели. Трето, в двете общности съществуват различни медийни навици. В Дерманци ключов канал са т.нар. мейнстрийм медии. В либералната Facebook общност битува

недоверие към тази традиционна публичност и предпочитание към медии като DW, Свободна Европа, Дневник. Използването на различни медийни канали за информация, предполага консумацията на различни метафорични рамки. Четвърто, предварителният опит на автора и познаването на двете групи също е част от мотивацията. Това позволява изследователска позиция, която е едновременно „вътре“ (в наблюдаваните общности) и „вън“ (използва научни изследователски методи). Познаването на социалния контекст и на участниците в тези общности би помогнало при интерпретацията на метафоричните смислови схеми на микро равнище (гледната точка на хората), а прилагането на научни изследователски методи следва да валидизира тези интерпретации и да ги постави на макро равнище (как това се отнася към политическата система).

4. Методология и обхват

Методологията на изследването следва интерпретативна изследователска програма, която съчетава критическия дискурс анализ и теорията за концептуалните метафори. Това предполага интерпретацията да бъде ориентирана върху ролята на метафоричните рамки за 1) произвеждане и възпроизвеждане на властови отношения и йерархии; 2) оценка на тези отношения въз основа на идентификацията с определена роля и място в социалната и политическа йерархия; 3) влиянието на първото и второто върху представите за легитимност на политическата система.

Избраният подход за анализ цели да комбинира дедуктивната перспектива (от горе надолу) с индуктивната перспектива (отдолу нагоре). Първата е свързана с предварително определяне на доминиращите метафори и техните конвенционизирани значения и проекции и откриване на тези значения и проекции в изследвания дискурс. Този подход е по-характерен за изследвания, които се интересуват от функциите и значението на метафорите в един по-широк социокултурен контекст. Предпоставката е, че метафорите не са собствено лингвистичен феномен, а феномен на мисленето, действието и културата. Втората перспектива предполага като първа стъпка да се идентифицират лингвистичните метафорични изрази в даден текстов корпус, след което те се трансформират в понятийни структури чрез идентифицирането на полета цели и полета източници, както и на потенциалните проекции между тях. Този подход

е по – характерен за изследванията в сферата на лингвистиката. Комбинирането на двата подхода позволява интерпретацията на метафорите постоянно да преминава от миркоравнището на индивидуалните метафори в макроравнището на политическия дискурс. По този начин метафорите могат да бъдат анализирани един път дедуктивно, от гледна точка на значението им за конструирането на общи значения относно смисъла, природата и целта на политическите общности и взаимоотношения. Едновременно с това индуктивната перспектива предоставя възможност да открием вариациите на интерпретация на една и съща метафора в различни социални групи.

Начинът на събиране на данни е свързан с практиките на теренното изследване и включеното наблюдение. Facebook предлага много добри възможности за директно наблюдение на дискурсивни практики в естествена среда. Изследването на всекидневния политически дискурс на равнището на публиките в политическата комуникация прави практически невъзможно създаването на представителен корпус от текст, върху който да бъде направено изследването. С оглед целите на изследването в случая не е толкова важно колко пъти определена метафора се появява в даден дискурс, а какво е нейното символно значение. Освен това разбирането за метафората не като лингвистична единица, а като мисловна структура предполага нейното „търсене“ отвъд конкретните и езикови проявления.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ПЪРВА ГЛАВА: Политическата комуникация в конструкционистката парадигма на социалните науки

В първа глава се аргументира валидността на разбирането на политическата комуникация като поле на символно взаимодействие. Аргументира се използването на интерпретативна изследователска перспектива в традицията на конструкционистката парадигма. Мотивира се необходимостта от фокусиране на анализите върху публиката на политическата комуникация. В **първата част** на първа глава е направен преглед на доминиращите дефиниции на политическата комуникация, за да се акцентира върху символната природа на процеса на размяна на съобщения в полето на политиката. Макар да поставят акцент върху различни аспекти на политическата

комуникация, предложените дефиниции споделят няколко базови допускания. Първо, политическата комуникация е процес. Тя не се случва автоматично. Напротив комуникацията на политиката е комплексна, динамична дейност. Повечето от комуникацията между елитите и гражданите се осъществява чрез медията, като тя влияе върху формата и съдържанието на тази комуникация.

Второ, трима са актьорите, които запълват публичната сцена: политиците, медиите и публиката. Между тези три агента на влияние протичат взаимодействия от комплексен характер. В сърцевината на политическата комуникация е именно постоянно символно взаимодействие, много често конфликтно, между тези три агента, които интерпретират действителността и рамкират проблемите по различен начин. В основата на това взаимодействие, разбира се, стои властта. Политиците използват езика, символите и атрибутите на своите позиции, за да придобият или поддържат власт. Медиите предават, интерпретират, оспорват или поддържат различната употреба на тази власт. Гражданите, от своя страна, се включват в политическия процес, чрез използването на средствата за комуникация, в подкрепа или опозиция на различни политически каузи и кандидати.

Третата характеристика на политическата комуникация е размяната и интерпретацията на послания. Именно това е и полето на основен интерес на настоящата работа. Според Дентън и Удуърт „същността на политиката е „разговорът“ или интеракцията между хората“. Тази интеракция може да бъде формална или неформална, вербална или невербална, публична или частна – но по природа тя винаги е убеждаваща и ни кара да интерпретираме, оценяваме и действваме. Комуникацията осигурява базата на социалната сплотеност (кохезия), дискусиата върху общите проблеми и създаването на закони“ (Denton and Woodward, 1990, p.xviii). Политическата комуникация е постоянен трансфер на символни значения, комуникиране на думи със силно емоционално съдържание, което може да въодушевява или отвращава.

В този смисъл, комуникационните изследвания в областта на политиката следва да анализират създаването, разпространението и поглъщането на символните съобщения и послания, които съставят политическия ни свят. Думите в политическия свят имат различно значение за различните групи и, естествено, предизвикват напрежения и конфликти в демократичните общества.

От гледна точка на подобно разбиране за политическата комуникация се аргументира необходимостта от преместване на фокуса в изследванията върху публиките. В контекста на все по-разширяващия се достъп до медии от различен тип анализът на начините по, които публиките конструират значения и придават смисъл на политическата действителност става все по-важен за разбирането на взаимоотношенията между трите агента в политическата комуникация. От една страна, фокусът върху публиката позволява в изследванията на политическата комуникация да намерят място социалните и културните процеси, които са в основата на произвеждането на колективен смисъл, като по този начин политическият разговор бива поставен в един по-широк контекст. Политическата комуникация не се осъществява във вакуум, тя е част от общ социален и културен контекст, и фокусът върху публиката позволява знанието за този контекст да допринесе за разбирането на процесите, които протичат между политици, медии и граждани.

От друга страна, анализът на публиките повдига важни политически въпроси, тъй като начинът по който биват възприемани политическите послания е много важна страна от конфликта за дефиниции на политическия свят. Хората са в постоянна борба не просто за разбирането на даден текст, но и за това да го накарат да означава нещо, което е свързано със собствения им живот, опит, нужди и желания. Един и същ текст би означавал различни неща за различните хора в зависимост от това как е интерпретиран (Grossberg, 1992). Анализът на публиката използва индивидуалната интерпретация, за да обясни дадена система от значения, но не се ограничава само до нея. В акта на създаването на смисъл се търси символното скеле, колективно създадения смисъл, зад и вътре в индивидуалните интерпретации.

Първата част завършва с обобщение за предизвикателствата пред съвременната теория и практика на политическата комуникация. Първо, свидетели сме на нарастваща социална диференциация и специализация, която води до фрагментация както на равнището на интересите, така и на равнището на социалните и политическите идентичности. Различните начини на живот и различните морални позиции често се сблъскват едни с други, особено в силно фрагментирано и поляризирано общество като българското. Базови символи са обект на сериозен спор между множество различни социални групи, присъстващи в до голяма степен паралелни символни светове. Това до голяма степен усложнява задачата на

политиката и политическата комуникация за агрегиране на социалните интереси и комуникиране на позитивни политически предложения, основани на широк набор от общо споделени представи, ценности и символи.

Второ, на лице е паралелен процес на индивидуализация, свързан с културата на индивидуалния успех, консуматорството, и намаляваща идентификация със социални и политически структури и институции като класи, религия, партии и т.н. Спрямо политиката голяма част от гражданите възпроизвеждат това консумативно индивидуализирано отношение (инструментално, ориентирано към незабавното удовлетворение и потенциално непостоянно). Единият от играчите в полето на политическата комуникация – публиката - започва все повече да прилича на консуматор, който иска, отколкото на гражданин, който вярва и това поставя под въпрос самата идея за създаване на общо символно пространство извън онова, доминирано от значенията на потребителската логика.

Трето, официалната политика и институции все повече губят своя престижен статус и авторитет. Политиката не просто е десакрализирана, тя е профанизирана в публичното съзнание и този факт има ключово значение за отношенията между политическите елити и масовата публика. Тези отношения до голяма степен са белязани от липсата на уважение и засилен скептицизъм към авторитета, пълномощията, претенциите и изобщо към достоверността на носителите на политическа власт. Политическата комуникация едновременно е повлияна от това състояние (най-видно е това в нарастващото влияние на популисткия дискурс), но в същото време допринася за неговото задълбочаване чрез възпроизвеждането на мисловни модели и символни конструкции свързани с разкъсаната връзка между граждани и политици. Дискурсът на „възстановените връзки“ липсва.

Четвърто, всичко това се случва в контекста на една все по-медиатизирана и медиатизираща се политическа среда. Новите медии задълбочават трансформирането на политиката и нейното организиране като медиен феномен. Не всичко в политиката е ограничено до и в рамките на медиите. В същото време обаче, медийните практики и медийната логика имат силно влияние върху политическия свят, отвъд неговото просто представяне пред масовата публика. Почти всички форми на политическо изразяване са опосредствани от електронните комуникации. В този смисъл, те се реализират като образи, наред с всички останали образи на масовата култура, върху

които публиките проектират собствено символно значение. Политиката се превръща до голяма степен в част от масовата култура, в специфична форма на „артистична изразителност“ (Street, 1997). Поради това разбирането и оценката на политиката и политическите играчи е до голяма степен естетическо. Естетизирането на политическия свят само по себе си поставя критични въпроси за същността на и претенциите за автентичност и правдоподобност на политическото действие и така води до предефиниране на стойността на политиката изобщо.

Втората част на първа глава е посветена на конструкционистката парадигма в социалните науки като валидна теоретична основа за изучаване процесите на създаване на значения на социалната и в частност на политическата реалност. Социалният конструкционизъм е алтернативна парадигма на позитивисткото разбиране, за света като обективен и директно достъпен чрез средствата на науката. Томас Кун (Kuhn, 1970) твърди, че дори научните теории не са просто описания на света, но структурират самият начин, по който ученият вижда този свят. За Кун научните теории са социални конструкции, и като такива те оформят това, което се смята за истина, доказателство или аргумент. Аргументите съществуват винаги в определен контекст на виждане на реалността и истината на научните твърдения е релативна на доминиращата за времето парадигма.

Социалният конструкционизъм има своите исторически корени в няколко социологически теории, основните от които са символния интеракционизъм на Мийд (Mead, 1934) и социологията на знанието на Бъргър и Лукман (Berger and Luckman, 1967). Фундаменталната предпоставка, която тези перспективи споделят е, че социалната реалност е социален продукт и първичното, основното средство, чрез което се конструира и споделя тя е езикът. Следователно, езикът не просто отразява света, но и активно структурира нашата визия за реалността чрез категориите и значенията, които се съдържат в него. Възприятията и мисълта не се случват независимо от езика, а точно напротив, те са структурирани от него. Тази активна роля на езика в оформянето на реалността означава, че значенията не са фиксирани, а са обект на вариации и промяна.

За символният интеракционизъм човешките същества са целенасочени агенти. Те се ангажират в “смыслепо”, само рефлексивно поведение (Blumer, 1986, p.81); те се сблъскват със свят, който трябва да интерпретират, а не с набор от стимули, на които

са принудени да отговорят. Това означава, че човешкото поведение включва не просто отговор към определен стимул, но и процес на наименоване – придаване или приписване на символично значение на нещата - който опосредства стимула и отговора. С други думи, ние комуникираме посредством споделени абстрактни представи за нещата, които са в центъра на комуникативното действие. Тези абстрактни представи се символите. От тази гледна точка, споделените значения можем да определим като символни системи. Символните системи обозначават начина, по който нещата са групирани и начина по, който се очаква да ги усещаме.

Бъргър и Лукман подчертават функцията на езика като главен изразител на това, което те наричат “обективизация”, която изпълва реалността на всекидневния живот, “хранилище на солидни натрупвания на значения и опит” (Berger and Luckman, 1967, p.37). За тях “разбирането на езика е особено важно за разбирането на реалността на всекидневния живот” (37). Нещо повече, “най-важният двигател за установяването и поддържането на реалността е общуването, чрез което индивидът създава, модифицира и реконструира неговата субективна реалност” (152). Така, конструкционистката концепция за общуването се основава на идеята, че понятията, чрез които виждаме и разбираме света са комуникационни продукти. Погледната от тази перспектива политическата реалност е конституирана символно, посредством езика. С други думи, индивидите могат да разберат реалността единствено чрез езика, който от своя страна също е символна система. Така, възприемането на реалността се формира от езика, който човек притежава. От друга страна, ние придобиваме езика за света около нас, неговите символни значения чрез социално взаимодействие с другите. Въпреки че реалността притежава физически характер, значенията, които ѝ придаваме, са социално конструирани (Berger and Luckmann, 1967). Те се появяват в и чрез социално взаимодействие и предоставят интерпретативен порядък, който не е фиксиран, а се различава при различните индивидуални и колективни схващания.

При изучаването на политическата комуникация конструкционисткият подход се интересува не толкова от рационалните аргументи, които са най-видимата част от рамкирането на проблемите, а по-скоро от приписването на символни значения. Той изучава ролята, към които политическите актьори определят за себе си, както и ролята, които взаимодействието между медии и публика им определя. Освен това се интересува от значимостта, която се отдава на дадени събития или ситуации и как

всичко това се комбинира, за да се получи определена картина на реалността, носеща определен емоционален апел. Този емоционален апел, от конструкционистка гледна точка, притежава по-голяма убеждаваща сила от рационалния аргумент. Аргументите работят в контекст от символни значения и допускания и именно този аспект на политическия дискурс е в центъра на конструкционисткия интерес.

Приложен към изследването на политиката този подход дава различно разбиране от това на позитивистката наука. Вместо да дефинира политиката в понятията на решения и резултати от тях, интерпретативната перспектива я определя като “откриване, създаване и изразяване на значения и установените споделени или противоположни представи за опита и ценностите” (March and Olsen 1984, p.741). Ако бихейвиористката традиция се концентрира върху поведението на участниците в политическия процес, то интерпретативната традиция изследва значенията, които политическите актьори придават на своите или чуждите политически действия. Политиката, в този смисъл, е повече борба за това кой да дефинира политическата реалност, отколкото за това кой получава какво, къде и как.

От тази гледна точка, политическата комуникация като процес на наговаряне и конструиране на смислите на политическия свят между управляващи и управлявани зависи не толкова от експлицитните аргументи и буквалните дефиниции на думите в дискурса, колкото от символните интерпретации и реакциите, които те провокират. В крайна сметка ефектът от политическата комуникация зависи от символната привързаност на актьорите към думите, които се използват за описване на политическия свят. При положение, че елитите и масите населяват сходни символни светове, тогава полето на общия код ще бъде разширено и, следователно, легитимността на системата ще бъде по-висока. И обратно, различните смисли зад политическия дискурс, които гражданите от една страна и политическият елит от друга възпроизвеждат редуцира възможността за създаване на общо споделен символен свят. И ако това е валидно в рамките на вертикалната комуникация (между политическия елит и гражданите), то може да го отнесем и към хоризонталната комуникация (между различните социални групи в обществото). Политическият конфликт в този смисъл е конфликт относно значенията, ситуацияите, фактите и институциите, които изграждат политическия свят. Политическите демокрации са в състояние да институционализират и да направят този конфликт легитимен само

тогава, когато са налице конвенции между управляващи и управлявани по отношение на базови ценности и принципи на политическия ред. С други думи - необходимо е наличието на сходни значения на основни политически символи.

ВТОРА ГЛАВА: Символи и политика

Във втора глава подробно се разглежда ролята и функцията на символизацията както в рамките на политическия процес, така и на равнището на политическата система и политическата култура. Направен е опит, в рамките на традицията на символната политика, да се аргументира разбирането за политическата комуникация като поле на символно взаимодействие и конфликт, като семиотична система. Анализът на символната природа на политическите отношения и поставянето на символите в сърцето на политическата комуникация е необходима логическа стъпка към интегрирането на теорията за концептуалните метафори в политологичните изследвания.

Първата част на втора глава насочва вниманието към символната страна на политиката като дискутира антропологичната гледна точка на Дейвид Кертцер и политологичната на Мъри Еделман. Според Кертцер, в полето на политиката символите служат за изобразяване на политическата реалност. Политическите действия, политическите отношения, политическите системи биват изразявани посредством практики на символизация. Това не означава, че материалните ресурси и интереси не са важни за политическия процес, нито че хората виждат и разбират политическия свят единствено през онова, което им диктува тяхната култура и митове. Това означава, че разпределение и използването на ресурси и сила до голяма степен е оформено със символни средства, че политическата власт е изразявана чрез символни образи (Kertzer, 1988).

Мъри Еделман предлага една аналитична рамка, която разделя „политиката като зрителски спорт и политическото действие, използвано от организирани групи за придобиване на доста специфични, конкретни ползи за самите тях“ (Edelman 1967, p.5). Според Еделман, инструменталната страна на политическото действие съставлява само един компонент от политическия процес. Подобна гледна точка можем да открием и при Ласуел в неговия класически труд озаглавен „Politics: who

gets what, when and how“ (Lasswell, 1951). Ласуел поставя под въпрос доминиращия по това време аналитичен модел, според който хората дефинират рационално своя политически интерес, а Еделман надгражда върху това, като се концентрира върху интерактивните процеси, чрез които политиката влияе върху това какво хората „искат, от какво се страхуват, какво смятат за възможно и дори кои са те“ (Edelman, 1971).

Погледнато от подобна перспектива преживяването на политиката е фундаментално символно. До голяма степен понятието „символна политика“ описва една от най-важните характеристики на политическия живот в съвременните масови демокрации. По-голямата част от разбирането за политиката, аргументацията и комуникацията в рамките на политическия процес не могат да бъдат други освен символни. Една от главните предпоставки на работата е тезата, че съвременната представителна демокрация е неизбежно символно начинание. Въпреки че става въпрос за вземане на конкретни политически решения, за разпределение на реални ресурси, съвременната масова политика оперира благодарение на когнитивните структури, които споделените символи осигуряват.

Втората част от главата се занимава със същността и функцията на политическите символи. Работната дефиниция, която е използвана е тази на Коб и Елдър: „Символ е всеки обект, който хората използват, за да посочат значения, които не са вътрешно присъщи нито са видими за самия обект“ (Cobb and Elder, 1983). Символите са обекти, които изобразяват или означават абстрактни идеи или понятия и в този смисъл принадлежат към категорията на знака. От тази гледна точка, накратко е разгледана традицията на структурната лингвистика (Сосюр, Барт), която стои в основата на конструкционистката културна теория на Хол. Според Хол, символите произвеждат значения за заобикалящия ни свят като осигуряват връзката между това, което може най-общо да наречем света на нещата, хората, събитията и опита, концептуалния свят (мисловните понятия в главите ни) и знаците, подредени в език, които означават или комуникират тези понятия (Hall, 1997).

Сложността на реалността ни принуждава да използваме символи за опростяване на пренаситените ни от данни възприятия в нещо, което можем да обработим. Символите осигуряват когнитивната структура, чрез която актьорите разработват модели за тълкуване на сложността на социалния и политическия живот (Geertz, 1973). Коб и Елдър изброяват трите основни когнитивни функции на

символите. Първо, символите служат на необходимостта от психична икономика. Символите обобщават комплексната информация, която притежаваме, за обекти в света. Второ, символите са от съществено значение за комуникацията. Ефективна комуникация изисква опит, знания и чувства, които са обобщени и кондензирани в лесна за припомняне форма. Символите предоставят общите референтни точки за категоризиране на споделена информация, ценности и тревоги. По този начин, символите служат като важни механизми, които ни позволяват да се свържем с други хора и да споделяме информация. Трето, символите създават разграничение между хората и установяват социални идентичности. Точно както ние имаме необходимост от символи за опростяване и обобщаване на обекти в света, ние се нуждаем от символи, за да организираме нашите разбирания за себе си (Cobb and Elder, 1983).

Символите нямаше да бъдат важни за политиката, ако техните значения не бяха социално договоряни. Това, което Мийд нарича „важни символи“ са обекти, чието създаване на значение е колективна дейност (Mead, 1934). Подобно допускане мотивира следващата - трета част от втора глава, в която е отделено внимание на референтните и кондензираните символи и важното значение на последните за политиката. Кондензираните символи, от своя страна, се отнасят до символи, които обобщават различни индивидуални значения в социално разбираеми категории. Дефинициите на кондензираните символи не са формално закрепени, както при референтните символи, а произхождат от непрекъснатата комуникация на значенията, които им придават различните индивиди. Всеки политически символ, независимо от неговата относителна важност, носи в себе си различия по отношение на нагласите, интерпретациите и реакциите спрямо него. Това, което прави политическия дискурс особено важен в структурата на политическата комуникация е фактът, че той е едновременно и инструментът и теренът, на който се случват конфликтите по отношение на символните значения или пък се договарят техните споделени форми.

Абстрактните ценности са сред най-впечатляващите политически символи. Липсата на перфектна яснота не прави ценностите безсмислени, а по-скоро прави техните значения фундаментално кондензирани. Като кондензиран символ, фактическото значение на абстрактните ценности голяма степен се предопределя от опита ни, свързан с използването на съответното понятие. Абстрактните ценности, в

този смисъл, придават форма, кондензират нашия опит за това как се използват понятията, кой ги използва, какви връзки се правят между тях и т.н.

Разбирането за символното конструиране на индивидуалното политическото мислене, ценности и ориентации предизвиква още един въпрос – как тези символи придобиват своите колективни смисли и значения. Отговорът на този въпрос този въпрос изисква анализът да премине от микро равнището на индивидуалните символни системи на макро равнището на политическата култура и политическата система. На този анализ е посветена следващата част на втора глава.

Връзката между политическа култура и политически символи може да бъде обобщена по следния начин. Повечето изследователи поддържат мнението, че политическите символи, особено „ключовите символи“, играят решаваща роля за връзката между индивида и политическата система и така съставляват основна част от политическата култура. От нормативна гледна точка, те са инструменти за осигуряване на системната стабилност. Подобно виждане за политическите символи, според което те просто благоприятстват символното единство в дадена политическа култура, е прекалено опростено по две причини. Първо, допускането за относителна висока степен на ценностен консенсус (дори в либералните демокрации) едва ли може да издържи емпирична проверка (Lukes, 1975, p.297). Следователно, политическите символи и ритуали, представящи ценностите на съществуващия социален ред, отразяват само част от системата от ценности в обществото. С други думи, привидно стабилизиращата функция на политическите символи е резултат от нормативен предварителен избор на тези символи, които усилват актуалната политическа култура и пренебрегване на тези, които представляват алтернативна система от ценности и нагласи.

Второ, политическата култура в последните години претърпява поредица от драматични промени. Например – упадък на консенсусната политика, нарастващо потребление на политическа информация от страна на гражданите в една все по-децентрализирана медийна среда, деполитизация на много сфери от живота, нарастваща важност на политическата образност. Всичко това до голяма степен променя характеристиките на политическата култура и преориентира интереса от нейната статичност към нейната динамика. Така, аналитичният фокус на политическата култура се измества от условията за системно равновесие към процеса

на създаване на значения в политическата система. Важността на тези процеси в контекста на настоящото изследване се състои в това, че символната политика започва да придобива все по-голямо значение за политическия анализ и самата функция на политическите символи започва да се разглежда в друга светлина. Вместо инструменти за поддържане на равновесието и интеграцията на системата, политическите символи вече се разглеждат като средства за осигуряване на идентификация и ориентация в надпреварата на политическите образи. Нарастващото влияние на политическата образност, на една политическа арена, в която политиците биват „консумирани“, превръща политиката в нещо изключително символично. Нещо повече, политическите символи все повече започват да се превръщат от репрезентации на културни норми и ценности гарантиращи стабилна и ефективна система в изкуствени отпечатъци на политическата сфера.

Краткият преглед на трите основни теоретични полета на системния анализ води до няколко извода за ролята на символизацията. Ийстън се фокусира върху това как символизмът съставлява важен елемент в насърчаването на „дифузната подкрепа за политическата система (Easton, 1965). Неговата концепция за символните резултати на изхода на системата отпраща към онези действия, които спомагат за създаването на ефективна привързаност на индивидите към политическата система, към която принадлежат. Тези символни резултати на изхода допринасят към дифузната подкрепа, като по този начин спомагат за стабилизирането на системата и я правят по-устойчива на стрес. Понятията „власт“ и „намаляване на комплексността на информацията“ в системния анализ са взаимно преплетени. Те предлагат една по-различна перспектива за функцията на символизацията в социалните системи. Първо, системният анализ в интерпретацията на Луман ни позволява да погледнем на властта не просто като на каузално отношение, а като на комуникационен процес, в който символизмът е в основата на посредника (Luhman, 1975). Подборът и справянето с информацията е основният елемент в упражняването на подобна комуникационна власт. Второ, може също така да се твърди, че подобно разбиране за начина, по който символизмът оперира в социалните системи, е много близо до конструкционистката перспектива на Бъргър и Лукман. Това означава, че реалността на социалните системи съществува посредством символен процес на подреждане и придаване на смисъл на многообразна информация. Така, по отношение на функциите на

символизма в политическата система, отново достигаме до отбелязаната вече двойственост. Символите едновременно функционират като средство за осъществяване на социален ред, така и като инструмент за упражняване на контрол.

Последната, **трета част** на втора глава обобщава направените теоретични разсъждения, за да формулира концептуален модел за разбирането на политическата комуникация като семиотична система. Комуникаторите в рамките на системата на политически комуникации могат да бъдат разделени на две категории – политическите елити и публиките (гражданите, избирателите). Това разделение е единствено на равнището на техните комуникативни функции: елитите манипулират символите, а публиката съответно интерпретира и отговаря на символите. Резултатът от това взаимодействие зависи най-вече от периметрите на общия код, от способностите на елитите ефективно да манипулират символите и, в крайна сметка, от хармонията на интересите между двете структурни единици на системата.

Системата на политическата комуникация може да бъде анализирана на базата на три семиотични взаимовръзки между елементите на системата: прагматика, семантика и синтаксис (Morris, 1950). Прагматиката се отнася до отношенията между елитите и гражданите, опосредствани чрез символите. От прагматична гледна точка, символът има значение за някого: вниманието е фокусирано върху намерението на комуникатора да изрази или придаде определен смисъл и върху реакцията на реципиента. Прагматичният елемент в разбирането на политическата комуникация като процес на символна манипулация, чрез която се възпроизвежда системата на политическа власт, има няколко важни импликация за нашия анализ. Първо, чрез политическата комуникация се осъществява борбата за налагане на интерпретации на символната реалност. Второ, различните актьори в рамките на системата на политическа комуникация участват в процес на манипулация на символите. Трето, легитимността на политическите елити е функция на собствената способност за символна идентификация със социалните групи, за чиито представители се представят. Четвърто, манипулацията на символи е присъща както за политическите елити, така и за политическата публика.

Семантичната връзка е абстрахирана от специфичното комуникационно събитие и характеризира взаимодействието между символа и политическата реалност, към която той се отнася. Следователно, тя основно се занимава с връзката между символ и

знак и типологическата подредба на знаците. Синтаксисът се състои във формалната връзка между знаците, комуникатора, реципиента и референта (предмета). Той е от особено значение за изразяването на конотацията на символа. Символите имат централна роля в политическата комуникация и политическата култура поради способността им да обясняват опита. Културата се изгражда именно посредством метафоричните препратки от едни домейни на социалния опит към други, като по този начин се създава усещането за цялостност и интегралност (Fernandez, 1972). Символите, които са способни да създадат връзки между широк набор от различни културни пространства, се определят като „ключови символи“. Според Ортнър, ключовите символи притежават два типа съзидателна сила - 1) концептуална съзидателна сила, свързана със способността да концептуализират и подреждат света и 2) оценяваща действието сила, посредством предлагане ясни модели на поведение в рамките на конкретна политическа култура. Ортнър нарича символите с концептуална съзидателна сила базови метафори (root metaphors), а оценяващите символи, които предпоставят подходяща за дадената култура действия, „ключови сценарии“ (key scenarios) (Ortner, 1973). От тази гледна точка, изследването на политическите метафори отвъд техните чисто лингвистични функции, би ни дало допълнително информация за семантичните характеристики на отношенията между политическите елити и политическите публики.

Синтаксисът се състои във формалния анализ на вътрешната организация на символите в дадена символна система. Анализът на синтактичната подредба на символите е особено ценен при осветляването на чувствата на комуникатора. Ако денотативното съдържание на символите се изразява семантично, то конотативното съдържание обикновено се предава чрез синтаксиса. Две са основните синтактични структури, които заслужават особено внимание при анализа на символните характеристики на политическия дискурс – наративните структури и логическата връзка между различните теми. По-задълбочен анализ на ролята на наративите в рамките на символното конструиране на значенията и смисъла на политическата действителност е направен в пета глава. На този етап е важно да се отбележи, че наративите създават връзките между метафоричните рамки и притежават солиден потенциал както на равнището на обговарянето на политическата действителност, така и на равнището на нейното осмисляне. Определен наратив, бидейки често

повтарян и използван като инструмент за политическото убеждаване, може да „прескача“ между различни сфери на политическата проблематика и да се превърне в „народно вярване“, архетипен сценарий, който активира съответните рамки в колективното съзнание. Използването на подобни сценарии в политическата комуникация има способността да доведе до висока степен на разпознаваемост на даден политически образ и позиция извън равнището на съзнателното усилие.

ТРЕТА ГЛАВА: Медиите („стари“ и „нови“) в процеса на социално конструиране на политическата реалност

Трета глава изследва ролята на традиционните и новите медии в процеса на конструиране на значенията на политическата действителност и тяхното влияние и ефекти върху публиките на политическата комуникация в условията на все по-засилваща се медиатизация на политическия процес. Ако политическата комуникация е подсистемата за производство на символни политически отношения, то медиите са теренът, на който се случва конструирането на смислите и значенията на политическите символи. В **първата част** са разгледани традиционните функции на медиите и ефектите, които те упражняват върху социалния и, в частност, политическия свят. Основният акцент е поставен върху взаимодействието между медиите и публика в процеса на социално конструиране на политическата действителност. В съвременното общество публиката не преживява политиката от първа ръка, а най-вече чрез „очите и ушите“ на медиите. От медиите публиката придобива символи, които в последствие интерпретира, релефинира и преправя в процеса на общуване. Това, което тя познава като собствен политически свят не е фотокопие на обективния свят, а е сътворен, конструиран свят от символи, много често медиирани (медийно опосредствани). Конструкционисткият подход разглежда връзката между медиите и представите на публиката като взаимоотношение между две взаимодействащи си системи. От едната страна, имаме системата на медийния дискурс, която рамкира събития и предоставя информация в определен контекст от значения. От другата страна е публиката от взаимодействащи си индивиди, които подхождат към медийния дискурс по един активен начин, използвайки го, за да конструират свои собствени значения относно публични събития и въпроси.

Втората част проблематизира ролята на новите медии и в частност на социалните мрежи върху политическия живот. Първото е равнището на политическия активизъм. Оценките за влиянието на дигиталния активизъм върху политиката не са еднозначни. Докато някои изследвания сочат неговите силните страни и възможностите за позитивно влияние на мрежовата мобилизация или на развитието на „политика на видимостта“, която променя традиционната динамика на идентичността (Milan, 2015), други изследвания подчертават неговите слабости и ограничения, като дигиталното разделение и трудностите за поддържане на стабилни връзки между активисти (Van Laer and Van Aelst, 2010). Нещо повече, докато някои изследователи твърдят, че ниско рисковия „слактивизъм“ или „кликтивизъм“ е почти безполезен, тъй като дейностите не са в състояние да постигнат планираните цели (Morozov, 2011 г.), други изследвания подчертават, че дори „активизмът от стола“ може да бъде важен и значим за хората и представлява легитимен политически акт (Halupka, 2014). Гражданинът не само става актьор, в пълния смисъл на думата, но благодарение на мрежите и безпрецедентната свързаност навлиза в пространството на големите, за да ги предизвика и дори, за да ги делегитимира (Кръстева, 2013). По този начин, изграждащата се мрежа от хора засилва сигурността на предположението за формиране на социална тежест и потенциал за оказване на съществено влияние (Стоянов, 2016). С други думи, социалните мрежи имат потенциала да създават активни публики, които използват собствен символен репертоар зареден с алтернативни на официалната публичност значения.

Този потенциал, обаче, до голяма степен е ограничен от т.нар. „ехо камери“ и „филтърни балони“ . В изследователската литература няма единодушие по въпроса дали политическата поляризация е следствие от засилените ефекти на ехо камерите в социалните мрежи, или последните са просто нов терен на изявата на процеси, които следват собствена логика, независима от тази на новите медии. При всички положения обаче, социалните мрежи създават публики от единомишленици, които възпроизвеждат определени символни системи на групова идентификация като средство за разграничение от групи с различни ценности и мнения. Принадлежността към определена онлайн общност, до голяма степен и благодарение на алгоритмите, изисква поставяне на ясни граници с други онлайн общности. Това предполага използване на метафори, които позволяват структурирането на социалната и

политическата сфера в понятията на конфликта, състезанието и йерархичните граници. От тази гледна точка, символният конфликт се превръща в солиден фактор за структуриране на онлайн публиките, като конфликта по вертикалата (граждани – власт) съществува паралелно с конфликта по хоризонталата (ние-другите). Това, от една страна, задълбочава дистанциите между управляващи и управлявани, а от там и проблемите на легитимността на политическия елит, но от друга - минимизира потенциала на социалните мрежи за стимулиране на демократичен дебат, ориентиран към консенсуса вътре в политическите публики.

Основната теза е, че дигитализацията допринася за промяна на символните граници и символните форми, които доминират в системата на политическата комуникация. Това засяга както въпроса за това какви участници са включени в публичния дебат, така и какви видове аргументи, форми и ценности биват приемани в него. По отношение на символните форми социалните мрежи и свързаните с тях комуникационни практики позволяват появата на един нов тип грамотност и стил. Тази „устна писменост“ (Ong, 2002), като инструмент на популярното съдържание, е насочена към произвеждане на реакции в реално време, изискваща повече емоционални рефлексии отколкото рационална рефлексия. В подобен комуникационен контекст хуморът, иронията и сарказмът се превръщат в доминиращи стилистични средства, които помагат на дадено съобщение да се превърне във вирусно. Всичко това предопределя специфичен дискурс, в който използването на „адекватен“ език става все по определящо за ефективността на символните взаимодействия. Език, който трябва да едновременно да бъде различен както от „официалния“ език на властта, така и от езика на „другите“ онлайн общности, като заедно с това трябва да може създава вирусни съобщения. От тази гледна точка, комуникацията в социалните мрежи е по-близка до нуждите на естетическия пърформанс отколкото до изискванията на рационалния дебат. Използването на метафоричен език задоволява тези нужди, а натрупването на метафорично лингвистично съдържание, от своя страна, стимулира възпроизвеждането на метафорични схеми и сценарии на равнището на мисълта. В този смисъл изучаването на метафорите, с които facebook общностите разказват политическата действителност, би могло да разкрие много от символните механизми, чрез които тези общности конструират значенията на тази действителност и оценяват нейния смисъл.

По отношение на символните граници на политическата комуникация, социалните мрежи в голяма степен „размножават“ наличните символни светове или системи благодарение на лесното използване на дигиталните платформи и широкия достъп до устройства, на които тези платформи се използват. Това определя възможността за развитие на алтернативна политическа публичност, чийто дневен ред е функция от взаимодействията и динамиката на публиките и техните мрежи, а не от контрола на журналисти и редакции. В резултат на променената медийна среда традиционните пазители на информационния вход вече нямат монопола върху определяне на „видимото“ и „важното“ за обществото. В социалните мрежи имаме фрагментиран дневен ред, множество от видими и важни проблеми, който не е задължително да отговоря на „официалната“, институционална версия. Самите политически институции са все по-принудени да реагират на този алтернативен дневен ред в стремежа си демонстрират символно сходство с различните публики като основен инструмент за легитимност. Развитието на подобна алтернативна публичност се стимулира от задълбочаващото се недоверие към традиционните медии в един контекст на все по-проблематизирани отношения между политическите, бизнес и медийните елити.

Основното заключение е, че социалните мрежи са медии, които предоставят възможност за символно конструиране и едновременно съществуване на алтернативни символни светове. Съществуват различни оценки за влиянието на тази „демократизирана“ медийна среда върху качеството на публичния разговор, в зависимост от нормативната позиция, която различните интерпретации заемат. Различните публики имат различни проблеми и социалните мрежи дава възможност на всяка от тях (въпреки че достъпът не е перфектно универсален) да ги постави под прожекторите и да им придаде обществено значение (да ги превърне в публични, т.е. в политически). Колкото по-фрагментирани и поляризирани са тези публики, толкова по-ожесточен е и спорът за това, кое е важно за обществото. Колкото по-различни представи има за общите проблеми, толкова по-противоречиви са и очакванията за това, което политически институции трябва да правят. Всичко това може да има различни импликации по отношение на политическия процес.

Третата част се занимава със взаимодействието между медийните публики и медийните наративи. Представена е теорията на символната конвергенция на Борман

(Vogman, 1985). Като социална теория за комуникацията тя я интерпретира като размяна на социално споделени наративи (текстове) и фантазии между индивиди, които са *hommo narrans*. Теорията на Борман ни помага да си обясним както механизмите на формиране на различни медийни публики в контекста на фрагментирана медийна среда, така и на процесите по поддържане и възпроизвеждане на споделени символни модели в рамките на различните публики. Обърнато е внимание на наративния характер на медийния дискурс. Медиите се фокусират върху мотивите на отделните политически актьори, за да обяснят дадени политически събития. В рамките на наративната форма събитията не просто се случват, за да бъдат наблюдавани в собствените им понятия. Събитията са резултат от действията на дадени хора с техните честни ли нечестни мотиви. В медийните наративи поведението на политиците се обяснява с техните мотиви, свързани с вземането и/или поддържането на политическата власт. По този начин, една сложна на пръв поглед поредица от събития става лесно разбираема чрез проучването и представянето на мотивацията на лидерите.

Според повечето изследвания, персонализацията на медийния разказ, наред с доминирането на стратегическата и игровата рамка, има следните последствия: 1) намаляващо гражданско участие на всички нива на политическа дейност; 2) намаляваща избирателна активност; 3) нарастващ цинизъм относно управлението; 4) отслабване на политическия ангажимент и интерес; 5) повишено политическо отчуждение (De Vreese and Elenbaas, 2008). От подобна перспектива Бенет отбелязва, че правилото за доминиращата роля на властите в представянето на политиката е изкривено в посока на наративния медиен разказ, основан върху персоналните властови борби за сметка на тематичния анализ на институциите и социалните и икономическите основания на властта в дадена политическа ситуация (Bennett, 1996).

Третата част завършва с акцент върху хумора и иронията като наративни стратегии в социалните мрежи. Хуморът е не само средство за критика и риторично оръжие срещу политическия противник. Политическият хумор се счита за разрушителен и водещ до политическа промяна. Предлагайки различна гледна точка по определени политически въпроси, той не само кара публиката да поставя под въпрос ефективността на политическите решения и практики, но също така служи като средство за съпротива. Този възглед за политическия хумор е пряко свързан с

разбирането за хумора като цяло като средство едновременно за деконструкция на социалната реалност и в същото време създаването и предлагането на алтернативна такава. От гледна точка на настоящата работа, хуморът е разбиран като символно поле, на което се води дискурсивната борбата за политическа власт. Политиците, медиите и гражданите, използват политическия хумор в усилията за символен контрол върху произвеждането на дискурса за политиката. В тази символна битка печелят онези, които могат да се смеят за сметка на своите противници, и успеят да „заразят“ със смеха си останалите.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА: Методологически подходи. Критически дискурс анализ и фрейм анализ

Четвърта глава разглежда методологичните основания за прилагане на изследователския инструментариум на дискурс анализа и свързания с него фрейм анализ при изследване на процесите на комуникационно конструиране на значения и смисъл. В **първата част** са представени основанията за прилагането на изследователската програма на критическия дискурс анализ (КДА) при изследователския обект. В основата на КДА стои разбирането, че дискурсът е социална практика на свързване на индивида с обществото, чрез която се произвеждат и възпроизвеждат властови йерархични отношения. За разлика от некритичните подходи към дискурса (лингвистика, социоллингвистика, прагматика и т.н.), които се фокусират върху анализа на това, което текста казва и начините, по които това се случва, при КДА има две допълнителни стъпки. Първо, той разпознава какво текстът казва, но и анализира какво текстът прави (дискурсът като социална практика). Второ, той предлага интерпретации за това какво е значението на текста като цяло въз основа на това, което казва и това, което прави. КДА е интерпретативен и обяснителен метод. Той отива отвъд чисто лингвистичния анализ. Процесът на интерпретация и обяснение, от своя страна, е динамичен и отворен и зависи от нови прочити и контекстуална информация. Основната цел на КДА е да разкрие често непроницаемите измерения на властовите отношения и, в този смисъл, той представлява една социално ангажирана научна парадигма, за която е важен не само анализа, но и промяната на комуникативните и социално-политическите практики.

От особена важност за дисертацията е връзката между политически дискурс и политическо познание и възможността за изследване на това познание през изследване на дискурса. Тази връзка е особено аргументирана в работите на ван Дайк (van Dijk, 2002). Според него е необходима теория, която да свърже индивидуалната уникалност и вариации на политическия дискурс и интеракции със социално споделените политически представи на различните политически групи или институции. С други думи, да се свържат различните равнища и измерения на политическата сфера. Основното равнище се състои от индивидуалните политически актьори заедно с техните вярвания, дискурси и други взаимоотношения в различните политически ситуации. Средното равнище е основано на предходното и се състои от политическите групи или институции с техните споделени представи, колективен дискурс, връзки и взаимоотношения. Най-горното равнище, което от своя страна е базирано на средното, е съставено от политическите системи и техните абстрактни образи, дискурсивен порядък и социо-политически, културни и исторически процеси (Van Dijk, 2002). Основният извод е, че дискурсът и политиката могат да бъдат обвързани основно в две направления: (а) на социо-политическо равнище на описание, политическите процеси и структури са съставени от взаимодействията и дискурсите на политическите актьори и (б) на социо-когнитивно ниво на описание, споделените политически представи са свързани с индивидуалните представяния на тези дискурси, взаимодействия и контексти. С други думи, политическото познание служи като необходим интерфейс между индивидуалните и колективните измерения на политиката и политическия дискурс.

Втората част от главата е посветена на теорията за рамките (frame theory) и фрейм анализа като методология и инструмент за анализ на дискурса. Целта на тази част е да дефинира характеристиките на рамките в контекста на произвеждането и интерпретацията на новини и информация, за да може да се даде на понятието едно по определено значение. Разгледани са различните дефиниции на понятието рамка (frame), които разкриват два типа на неговата употреба: 1) част от комуникационния акт - думи, образи, фрази и стилове на представяне, които комуникаторът използва, за да предаде информация на реципиента, или с други думи рамки в комуникацията (Gitlin, 1980; Iyengar, 1991; Cappella and Jamieson, 1997); 2) част от мисловния акт -

рамката разкрива това, което индивидът вижда като уместно и важно за разбирането на ситуацията, образа или проблема (Tversky and Kahneman, 1984; Goffman, 1974).

На следващо място е изследвана връзката между рамките в процеса на произвеждане на информация и рамките от гледна точка на получателя на тази информация. Поради факта, че културата се разглежда като първооснова при конституирането на знанието, значенията и разбирането на света около нас (Hall, 1997), е направен опит да се покаже как споделения репертоар от рамки осигурява връзката между производството на информация и нейното консумиране. Рамкирането се отнася, от една страна, до типичния начин, по който журналистите оформят съдържанието на информацията посредством познати реферативни рамки и според някои латентни смислови структури. От друга страна, то касае и публиката, която адаптира тези рамки и вижда света чрез тях (McQuail, 2005). Тези характеристики водят до предпоставката за полезността на идеята за рамкирането като опосредствашо понятие между познанието и културата (Gamson at all, 1992). В този смисъл, анализът следва да покаже как рамките, като част от културата, се включват в медийното съдържание, как те работят и си взаимодействат с мисловните схеми на журналистите и публиката. От гледна точка на настоящото изследване акцентът е поставен върху публиката, като активен интерпретатор.

Естественият въпрос, който изниква от представената концепция е за начинът на изследване на рамките и връзката им с дискурсивните практики и индивидуалните когнитивни схеми. От тази гледна точка, първата стъпка на фрейм анализа е реконструкцията на рамковите пакети, на базата на рамкиращите механизми и културните феномени, които са част от изучавания дискурс. Тази задача изисква прилагането на един предимно качествен подход какъвто е дискурс анализът. В повечето случаи рамките намират своя израз в латентни смислови структури, които не се възприемат директно. Силно абстрактната природа на рамките налага използването на интерпретативните перспективи на качествените изследователски методи. В този смисъл един комбиниран изследователски метод, който да съчетае традициите на критическия дискурс анализ и теорията за концептуалните метафори би могъл да разреши част от проблемите на анализа и интерпретацията на политическия дискурс. В основата на подобно изследователско предложение стои идеята на теорията за концептуалните метафори - че рамките, в които разсъждаваме,

мислим и интерпретираме са по своята природа метафорични. Метафорите са не просто реторични орнаменти, те са когнитивни инструменти, чрез които абстрактни сфери на социалния свят биват осмисляни чрез заемане на значения от сфери, които са по-близки до непосредствения индивидуален опит.

ПЕТА ГЛАВА: Методологически подходи. Теория за концептуалните метафори (ТКМ)

Пета глава представя теоретичната и изследователската програма на теорията за концептуалните метафори и нейния потенциал да интегрира изследването на политическия символизъм с критическия дискурс анализ и фрейм анализа. Разбирането, че метафорите не са просто реторични орнаменти, а мисловни модели, ги поставя в центъра на процеса на произвеждане на значения в рамките на дискурсивните практики, а от там - и на значим обект на анализ.

В **първата част** на пета глава е направен опит да се аргументира тезата, че метафорите са основни семантични структури в символния свят на политиката. Дискутират се различни теоретични перспективи, за да се потърсят лингвистични, социологически, антропологически, психологически и политологични аргументи в защита на предложената теза. Така например, според Милър, понеже политическите събития са до голяма степен абстрактни и не могат да бъдат непосредствено преживявани, използването на метафорични изрази е необходимост. Тези метафорични форми правят политическите събития конкретни и осезаеми за широката публика. Те взаимодействат с политическия процес и с времето тяхната валидност подлежи на проверка. Заради тези им функции метафорите са задължителна необходимост за арената на политиката (Miller, 1979). Обръщайки внимание на метафората като инструмент за обработване на информацията Еделман твърди, че „метафорите и митовете са средства за опростяване и придаване на значение на комплексни и объркващи наблюдения“ (Edelman, 1971: 65). Според него, това, което прави метафорите ефективни, е че те пораждаат усещането за връзките между частта и цялото. Метафорите резонират с видимите или латентните политически представи и се превръщат в символна, кодирана реч, чието възпроизвеждане и преповтаряне обикновено води до притъпяване на критичното

мислене. Същността на политическата комуникация е способността на политиците да използват метафорите като символи, които събуждат латентните тенденции сред масите (Edelman, 1977).

Втората част на пета глава е посветена на теорията за концептуалните метафори и нейната методологична програма. Според ТКМ, метафорите са една от най-фундаменталните форми на разсъждение и осмисляне на света около нас (Lakoff and Johnson, 1980). Хората имат нужда от концептуални метафори за организиране на своето знание и опит. От гледна точка на хипотезата, че хората разсъждават метафорично, метафорите в езика или лингвистичните метафори (*преглъщаме информация, претоплени теории* и т.н.) се считат за следствия от наличието на тези метафори на равнището на мисълта. Те са продукт на концептуалните метафори, на които сме се научили и с които сме свикнали.

От перспективата на когнитивната лингвистика, метафората се дефинира като разбирането на едно понятийно поле в термините на друго понятийно поле (Lakoff and Johnson, 1980). Така например, ние говорим за живота в понятията на пътуването (*вървим напред, имаме цели и т.н.*), говорим за спора в понятията на войната (*някой побеждава, нанася удар и т.н.*), мислим теориите като сгради (*имат основи, построяват се*), идеите в понятията на храната (*преглъщаме ги, храним размисъл*), социалните организации в понятията на растенията (*обществата имат корени, компаниите растат и цъфтят*). Понятийното поле, от което извличаме изрази, за да разберем друго понятийно поле се нарича поле източник. Понятийното поле, което бива разбирано се нарича поле цел. Живот, спор, теория, идеи, социални организации са полета цел, докато пътуването, войната, сградите, храната и растенията за полета източник. Полето цел е полето, което се опитваме да разберем чрез използването на полето източник.

Разбирането на едно поле в понятията на друго поле включва набор от фиксирани съответствия (проекции) между целта и източника. Този набор от проекции свързва основни съставни елементи полето източник с основни съставни елементи от полето цел. Разбирането на концептуалната метафора е свързано с разбиране именно на връзките и проекциите между двете полета. Именно тези проекции придават огромната част от значението на метафорите.

Ако приемем, че социалната и, в частност, политическата реалност са социално конструирани, че това конструиране на реалността е в основата си лингвистичен феномен и, следователно, ние възприемаме и договаряме значенията на света около нас посредством дискурсивни практики, то тогава езикът, мисълта и действието стават неразривно свързани. По същия начин и метафорите престават да бъдат изключително лингвистичен и второстепенен феномен, тъй като „същината на метафората е в разбирането на едно нещо понятията на нещо друго“ (Lakoff and Johnson, 1980: 5). Проектирайки известното върху неизвестното, метафорите създават реалност. Те имат конституираща функция по отношение на обекта, който обозначават. Следователно, в самата си логика на опериране, метафорите възплъщават конструкционистките принципи и това е именно основната причина те да бъдат толкова интересен обект на изследване в рамките на конструкционистката научна парадигма.

От гледна точка на легитимността на системата и доверието между политици и граждани, дискурсивната конструкция или деконструкция на легитимността до голяма степен е обвързана с определени метафорични понятия или, с други думи, е метафорично структурирана. Един от най-разпространените начини за изразяване на доверие или недоверие в политическата система и нейните институции, или за оценка на властовите отношения, е да реферираме към метафорични модели, които служат за обяснение на тези феномени. Когато казваме „*държавата не функционира правилно*“ ние оценяваме политическата действителност въз основа на концептуализирането през обектива на механичната или органична метафора за социалния и политическия ред (*държавата/обществото е механизъм, държавата/обществото е организъм*). Нещо повече, проектирайки елементите от полето източник (механизъм, организъм) към полето цел (държава) ние вероятно ще достигнем до изводи по отношение на това, което е необходимо да се направи, за да се случи промяна.

Особено важно за настоящия анализ е, че образите на опита, уловени в метафорите, са културно укрепени. Точният начин, по който индивидите превеждат физическия и социалния си опит на езика на метафорите отчасти зависи именно от културата. Следователно, систематичните връзки и следствия на определено метафорично понятия или метафорично поле могат да бъдат различни в различните социални групи (като носители на различни култури) или между цели езикови или

политически общности. Тази идея е от особена важност, тъй като премества фокуса от индивида и равнището на когнитивното върху социалната съвкупност и равнището на дискурса. Структурирането на доминиращи метафорични понятия и полета в рамките на социалните общности и култури се случва именно чрез дискурса. Тези метафорични понятия и полета могат да бъдат вградени в националните митове, наративи или ритуали които интегрират и характеризират политическите общности и култури. От тази гледна точка, анализът на концептуалните метафори е особено важен и ефективен инструмент за изследване културни аспекти на човешкото познание или това, което ван Дайк нарича социално познание (van Dijk, 2002).

Въз основа на идеята, че метафорите се основават върху нашия телесен и социален опит, т.е. те притежават въплътен смисъл (embodied), Лейкф и Джонсън разграничават три типа метафори – ориентационни, онтологични и структурни. От друга страна, идеята за културното „закрепване“ на метафорите – и на дискурса като медиата, която ги пренася – е свързана с традиционното разграничение между мъртви и живи метафори, между конвенционални и иновативни метафори. Докато отделните индивиди могат и да се различават по отношение на своите ценности и предпочитания, то конвенционалните метафори въплъщават в себе си споделен опит и знание, норми, общи представи (Black, 1962). По този начин те произвеждат една недвусмислена и неоспорвана структура на социалната реалност (Hülse, 2003, p.223; Milliken, 1999).

ШЕСТА ГЛАВА: Концептуалните метафори във всекидневния политически дискурс във facebook и Дерманци

Шеста глава е посветена на конкретното теренно изследване, чрез което да се илюстрира аналитичния и интерпретативен потенциал на предложения изследователски модел. В **първата част** е изложена методологичната рамка на теренното изследване. Мотивиран е избора на изследваните общности, техните характеристики и граници. Зададени са ограниченията на изследването както по отношение на събраните данни, така и по отношение на тяхната интерпретация.

Във **втората част** е анализът и интерпретацията на концептуалните метафори за политиката във всекидневния политически дискурс във facebook и Дерманци. Основните изводи от изследването могат да се обобщят по следния начин.

Първо, почти всички метафори биват използвани и от двете общности (метафорите за тялото, играта, представлението, пътуването, битката). Това показва дълбоката културна въплътеност на концептуалните метафори в рамките на дадена национална и езикова общност. Заедно това, въпросните концептуални метафори са широко разпространени в други културни общности, което им предава определен универсален характер като мисловни модели по отношение на политическия свят.

Второ, в рамките на една и съща метафора, двете общности произвеждат различни понятийни проекции между полето източник и полето цел. Това доказва динамичния характер на процеса на конструиране на смисъл чрез метафори. В метафората за играта например, либералната facebook общност вижда гражданите като играчи и участници в писането на правилата, докато в Дерманци гражданите са по-скоро публика. С други думи, за да променим значението на даден аспект от политическата действителност, не е необходимо да променяме метафората, чрез която той е конструиран. Достатъчно е да променим начина, по който елементите от двете полета си взаимодействат.

Трето, двете общности дават приоритет на различни рамки при използването на една и съща метафора. Така например, по отношение на метафората за тялото в Дерманци доминира рамката на органичната цялост, която препотвърждава „естествения“ характер на йерархичните отношения. В либералната facebook общност метафората за тялото/организма присъства главно чрез рамката на болестта, която експлицира деформиращия характер на йерархичните отношения. Това показва, че в рамките на дадена метафора могат да съжителстват едновременно различни структурни аспекти на взаимодействието между полето източник и полето цел. Това е особено важно по отношение на ролята на концептуалните метафори, като убеждаващи инструменти. Изборът на рамка, през която да бъде комуникирана дадена метафора, означава избор на определен смисъл и значения, без това да нарушава кохерентността на метафоричната конструкция.

Четвърто, използването на различни рамки в контекста на една и съща метафора води до проектиране на различни значения за мястото и ролята на двете

общности по отношение на политическата система. Ако се върнем на горния пример, рамката на болестта се конструира чрез дискурса на диагнозата и имплицира ролята на лекар. Рамката на органичната цялост, от своя страна, предполага ролята на орган в една йерархично конструирана система.

Пето, в Дерманци метафората за семейството и сексуалната метафора доминират политическия разговор. Но тук става въпрос за определен тип семейство (патриархалното) и определен тип сексуални отношения (на доминация), в основата на които стои определен тип морална система и разбиране за йерархичната структура и отношения т.е. определен тип идеология. Това показва, че в рамките на една метафора могат да бъдат комуникирани различни идеологически представи. Когато абстрактните политически отношения биват обяснявани в понятията на непосредствените лични отношения, от особено важност е какъв модел на последните бива избран, тъй като те носят силни имплицитни влияния върху първите. С други думи, през метафорите за семейството и сексуалността в Дерманци се комуникират силно идеологизирани представи, без участниците в комуникацията да си дават сметка за това.

Шесто, идеологическата идентификация в либералната facebook общност има, от своя страна, силно експлицитен характер. Това е особено видно през метафората за пътуването. Пътят, посоката, крайната цел са функция на директно формулирани идеологически предпочитания. И, ако в Дерманци се говори метафорично, без да се дава сметка, че се говори идеологически, тук се говори идеологически, без да се дава сметка, че се говори метафорично.

III. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От гледна точка на целите и задачите на дисертацията е необходимо да бъдат направени следните заключения и изводи.

Първо, предложената концептуална рамка подхожда към политическата комуникация като към процес на договаряне и конструиране на смисъла и значенията на политическия свят, в който участват управляващи, управлявани и медии. Разговорът е същността на политиката. Този разговор се случва чрез взаимодействието на различните символни интерпретации и трансфер на символни

значения. Подобно разбиране е мотивирано от прилагането на конструкционистката научна програма, според която въпреки физическия характер на реалността, значенията, които ѝ придаваме, са социално конструирани. Те се появяват в и чрез социално взаимодействие и предоставят интерпретативен порядък, който не е фиксиран, а се различава при различните индивидуални и колективни схващания. Хората населяват символна вселена, а езикът и различните културни наративи са части от тази вселена. В основата на конструкционисткия интерес е начинът, по който се комбинират символите, заедно с другите езикови средства, за да създадат цялостни структури, които дават значенията на определена ситуация или събитие. Погледната от тази перспектива политическата реалност е конституирана символно, посредством дискурс. Политиката, в този смисъл, е повече борба за това кой да дефинира политическата реалност, отколкото за това кой получава какво, къде и как.

Интерпретативният конструкционистки подход към политическата комуникация е фокусиран върху начините, по които езикът конструира политическата реалност. Той позволява поставянето на въпроси относно това как се конструират политическите значения, как се дефинират политическите ситуации, и чии дефиниции на тези ситуации имат по-голяма валидност. Подобно разбиране придава на анализа на съдържанието на политическата комуникация ключова роля за разбирането на политическия процес.

Второ, медиатизацията на политическия процес определя и нарастващото значение на символните конфликти в политическото поле. Ако отношенията между политици и граждани се осъществява до голяма степен по силата на символно взаимодействие с медийно генерирани образи, то проблемните полета на тези отношения би следвало да имат доминиращо символен характер. Ако, в същото време, значенията на символите до голяма степен са въпрос на социално договаряне и конструкция на равнището на всекидневното общуване, то анализът на понятийните схеми, които са в основата на символния свят на политическата публика би могъл да помогне за осветляването на важни аспекти от проблемите на политическо доверие и легитимност. Следователно, символите не би следвало да са в периферията на политологичния изследователски интерес, защото те представляват тъканта, от която е изградена политическата реалност. Символите са съществени за начина, по който ние виждаме и разбираме политическия живот. В този смисъл, осветляването на

символния контекст, който дава значение на социалното или политическото действие, изглежда като легитимна политологична изследователска програма. Политическата комуникация не се осъществява във вакуум, тя е част от общ социален и културен контекст, и фокусът върху публиката позволява знанието за този контекст да допринесе за разбирането на процесите, които протичат между политици, медии и граждани. В контекста на все по-разширяващия се достъп до медии от различен тип, анализът на начините, по които публиките конструират значения и придават смисъл на политическата действителност, става все по-важен за разбирането на взаимоотношенията между трите агента в политическата комуникация.

Трето, ако политическата комуникация е процесът по символно възпроизводство на политически отношения, то медиите са теренът, на който се случва конструирането на смислите и значенията на политическите символи. В съвременните демокрации символният репертоар е в огромната си част резултат от постоянното взаимодействие на индивидите с една медиатизирана политическа образност. В условията на хибридна медийна система, новите и старите медии са взаимосвързани и процесът по медийно конструиране на политическата действителност зависи от едновременното влияние на двата типа медийна логика. Ако в медиатизираната политическа среда политическата битка е битка между дискурси, то социалните мрежи са своеобразно „политическо оръжие“ в ръцете на онези, които конфронтират властовите отношения и „официалния дискурс“, който ги легитимира. Ако политиката е поле на символен сблъсък, то символното действие се превръща в инструментално действие. От подобна перспектива социалните мрежи определят активна роля на политическата публика във всекидневното символно конструиране на политическата действителност. Тя престава да бъде просто потребител на медиатизиран политически дискурс, но и потенциален създател на такъв.

Заедно с това, социалните мрежи създават публики от единомишленици, които възпроизвеждат определени символни системи на групова идентификация като средство за разграничение от групи с различни ценности и мнения. От тази гледна точка, символният конфликт се превръща в солиден фактор за структуриране на онлайн публиките, като конфликтът по вертикалата (граждани – власт) съществува паралелно с конфликта по хоризонталата (ние – другите). Това от една страна задълбочава дистанциите между управляващи и управлявани, а от там и проблемите

на легитимността на политическия елит, но от друга минимизира потенциала на социалните мрежи за стимулиране на демократичен дебат, ориентиран към консенсуса вътре в политическите публикации.

Като променят символните граници и форми на политическата комуникация социалните мрежи преформатират както отношенията и връзките по вертикалата на властта (между управляващи, управлявани и медии), така и контекста на хоризонталните взаимоотношения (между различните социални общности). Те създават поле за постоянна среща между различните елементи на системата, независимо дали тази среща е желана или не. Така, те придават все по-голямо значение както на символните аспекти на политическата комуникация, така и на символната страна на политическите отношения в съвременните общества.

Четвърто, ако политическата комуникация е процесът по символно възпроизводство на политически отношения, а медиите са теренът, на който се случва конструирането на смислите и значенията на политическите символи, то политическият дискурс е механизмът, чрез който се генерират, обговарят и договарят символните значения. Това поставя въпросът за методологичния инструментариум, който би ни помогнал да достигнем до тези значения.

Критическият дискурс анализ дефинира дискурса от гледна точка на социалната практика. Съответно, възникват три различни измерения на критичния анализ на дискурса: 1) описание, което се отнася до формалните свойства на текста, или това което текста казва; 2) интерпретация, която засяга връзката между текста и социалното взаимодействие; и 3) и обяснение, което засяга връзката между взаимодействието и социалния контекст. Релевантността на критическия дискурс анализ по отношение на настоящата работа се състои в предпоставката, че взаимоотношенията между политици, медии и граждани, чрез които се случва процеса по социално конструиране на политическата действителност, са по своята същност властови отношения. Те се пораждат и възпроизвеждат чрез постоянни дискурсивни практики, в които различните участници в процеса на политическа комуникация формират смисли и значения, основани на разбирането за собствената си позиция и роля в тези властови отношения. Изследователската програма на КДА ни позволява да погледнем на езика, с който се обговаря политическата действителност като на изследователски обект, чиито анализ би разкрил механизмите

на реализиране на тези властови отношения. Не на последно място, акцентът върху контекстуалността на езика дава възможност властовите отношения да бъдат анализирани на социо-културното равнище, да се открият техните проявление отвъд формалната политическа среда.

В рамките на теорията за концептуалните метафори, метафорите са една от най-фундаменталните форми на разсъждение и осмисляне на света около нас. Социалното или дискурсивното конструиране на света е, по същество, метафорично, а метафорите съставляват голяма част от него, защото те са епистемологични инструменти с ключови когнитивни функции. В самата си логика на опериране, метафорите въплъщават конструкционистките принципи и това е именно основната причина те да бъдат толкова интересен обект на изследване в рамките на конструкционистката научна парадигма.

Допускането, че концептуалните метафори са основни механизми за конструиране на познание и смисъл ги превръща във важен резервоар на символни значения. Нещо повече, те самите се превръщат в символи, които служат за опосредстване между действителността и нашето разбиране за нея. От тази гледна точка, анализът на концептуалните метафори, които се използват във всекидневния разговор за политиката би могъл да ни даде важно знание за начините, по които биват осмисляни властовите отношения, разбирани като символни отношения.

Понеже политическите събития са до голяма степен абстрактни и не могат да бъдат непосредствено преживявани, използването на метафорични изрази е необходимост. Тези метафорични форми правят политическите събития конкретни и осезаеми за широката публика. От гледна точка на легитимността на системата и доверието между политици и граждани, дискурсивната конструкция или деконструкция на легитимността до голяма степен е обвързана с определени метафорични понятия или с други думи е метафорично структурирана. Един от най-разпространените начини за изразяване на доверие или недоверие в политическата система и нейните институции, или за оценка на властовите отношения е да реферираме към метафорични модели, които служат за обяснение на тези феномени. Всичко това определя особената важност на метафоричните модели за дискурсивното конструиране на различни идеологически представи.

Заедно с това, концептуалните метафори са културно укрепени. Следователно, систематичните връзки и следствия на определено метафорично понятие или метафорично поле могат да бъдат различни в различните социални групи (като носители на различни култури) или между цели езикови или политически общности. Тази идея е от особена важност, тъй като премества фокуса от индивида и равнището на когнитивното върху социалната съвкупност и равнището на дискурса. Чрез анализ на метафорите могат да бъдат проследени и обяснени различните аспекти на политическото познание и както и доминиращи културни конструкции. Нещо повече, изследването на концептуалните метафори позволява да се предвидят бъдещи модели на политическо поведение, които често са отразени в използването на определени метафорични проекции.

Пето, анализът на използването на концептуални метафори за политиката в либералната facebook общност и в традиционната, консервативно настроена общност в Дерманци показва наличие на евристичен потенциал на методологичния инструментариум по отношение на предложената концептуална рамка. Този евристичен потенциал е естествено ограничен от избора на интерпретативна, конструкционистка научна позиция. В този смисъл, той не бива да бъде разбиран като универсален модел, който отрича валидността на позитивистката традиция в политическите комуникации. Всъщност, въпросът не е в това коя традиция притежава по-голям обяснителен потенциал. Тъкмо напротив, политическата наука би спечелила от едновременното присъствие както на позитивистки, така и на интерпретативни изследвания, а защо не и на определена конвергенция между двете научни парадигми.

Като всяко интерпретативно изследване в рамките конструкционистката парадигма и това не се стреми толкова към представителност, колкото към дълбочина на интерпретацията. Изследването на всекидневния политически дискурс на равнището на публиките в политическата комуникация прави практически невъзможно създаването на представителен корпус от текст, върху който да бъде направено изследването. В този смисъл изследването има по-скоро илюстративен характер и няма претенции за цялостност и представителност. Прилагането на допълнителни методи за събирането и структурирането на данни до голяма степен би повишило представителността на изследването. Това в особено голяма степен се

отнася до социалните мрежи като терен и различните възможности за създаване на солидни количествени данни.

По същият начин, предложените интерпретации нямат претенция за универсална валидност. Всяка интерпретация е отворен процес и зависи както от избраната теоретична и методологична перспектива, така и от субективните характеристики на интерпретатора. Това е особено валидно за изследванията в полето на социалната и политическата реалност, в която ние освен изследователи сме и участници, и това предполага невъзможността за идеално аналитично абстрахиране, още повече когато авторът е възприел конструкционистка изследователска рамка. Тези вътрешно присъщи дефицити на интерпретативната наука и, в частност, на критическия дискурс анализ и теорията за концептуалните метафори могат да бъдат до известна степен преодоляни от една по-структурирана интерпретативна методология. Един от възможните начини за това е през натрупване на различни и алтернативни интерпретации и подлагането им на интердисциплинарен прочит и синтез. Подобна цел може да бъде постигната само с колективни усилия и трайно общуване между различните изследователски дисциплини.

IV. ПРИНОСИ

1. Създадена е интердисциплинарна рамка за концептуализиране на политическата комуникация като процес на размяна на символни значения за политическата действителност. Избраната конструкционистка перспектива синтезира социологически, антропологически, лингвистични и психологически теории.

2. Аргументирана е политологическата релевантност на контрукционистката парадигма в социалните науки и възможността политологията да се обърне към интерпретативни изследователски методи, наред с традиционно използваната позитивската изследователска рамка.

3. Създаден е методологичен модел за анализ на политически дискурс, който интегрира критическия дискурс анализ с теорията за концептуалната метафора.

4. Изпробвана е приложимостта и евристичността на този модел върху всекидневния граждански дискурс за политиката.

5. Предложеният модел може да бъде използван както на равнището на академичните изследвания, така и на равнището на политическата практика. Той дава възможност за задълбочено изследване на връзките между публика и комуникатор и развиване на ефективни комуникационни практики.

6. Практическата стойност на предложени изследователски модел е от важно значение за преодоляване на задълбочаващата се тенденция на отхвърляне и дистанциране от политическите процеси. Поставянето на публиката (гражданите) в центъра на анализа създава нова перспектива пред начина, по който политиките и медиите разбират осъществяването на политическа комуникация и ефектите от прилаганите от тях комуникационни практики.

7. Научно-приложният принос е свързан с възможността за прилагане на конструиран изследователски модел. Набирането на достатъчна база от данни от изследвания, прилагащи такъв модел може да доведе до конструиране на концепция за политическата комуникация, към което са насочени в момента усилията на не малко български и чуждестранни изследователи. Концепция, която да отговори на предизвикателствата, пред които е изправена днес политическата комуникация.

V. ПУБЛИКАЦИИ

Делийски, С. (2010). Политически комуникации, обществено мнение и интернет от перспективата на хабермасовия идеал за публична сфера. В: *Българската политология пред предизвикателствата на времето*. София: УИ "Св. Климент Охридски"

Делийски, С. (2019). Преходът като метафора за невъзможния път към капитализъм и демокрация. *Диверсия, IV. Времето е наше*. ISSN 2367-8690. сс.143-155

Делийски, С. (2019). Българското гражданско общество в неолибералната държава. Постдемократични перспективи. В: *България 2019 – Нови хоризонти: Съмнения, надежди, перспективи*. София: Фондация Фридрих Еберт, сс.86-104.

Делийски, С. (2020). Зомби социализмът и неговите метафори. В: *ОБЩА И СРАВНИТЕЛНА РЕТОРИКА*. Сборник с материали от Национална научна конференция „Обща и сравнителна реторика“, 27–28 септември 2018 г. София: УИ "Св. Климент Охридски", сс. 207-214 (под печат).

VI. БИБЛИОГРАФИЯ НА АВТОРЕФЕРАТА

Bennet, W. L. (1996) *News: The politics of illusion*. White Plains, NY: Longman.

Berger, P. And Luckmann, T. (1967) *The Social Construction of Reality*. New York: Doubleday/Anchor Books.

Black, M. (1962) *Models and Metaphors: Studies in Language and Philosophy*. Ithaca, NY, and London: Cornell University Press.

Blumer, H. (1986). *Symbolic interactionism: Perspective and Method*. Berkley, Los Angeles: University of California Press.

Bormann, E.G. (1985) Symbolic Convergence Theory: A Communication Formulation. *Journal of Communication*, 35, pp. 128-138

Cappella, J., and Jamieson, K. H. (1997) *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*. New York: Oxford University Press.

Cobb, R. and Elder, C. (1983) *The Political Uses of Symbols*. New York: Longman.

De Vreese, C.H., and Elenbaas, M. (2008) Media in the game of politics: Effects of strategic metacoverage on political cynicism. *International Journal of Press/Politics* 13(3), pp. 285–309.

Denton, R., and Woodward, G. (1990). *Political Communication in America*. New York: Praeger.

Easton, D. (1965) *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley.

Edelman, M. (1967) *The Symbolic Uses of Politics*. Urbana: University of Illinois Press.

Edelman, M. (1971) *Politics as Symbolic Action*. Chicago: Markham Publishing.

Fernandez, J. (1972) Persuasions and performances: Of the beast in every body and the metaphors of Everyman. *Daedalus* 101(1), pp. 39-60.

- Gamson, W., Croteau, D. Hoynes, W., and Sasson, T. (1992) Media Images and the Social Construction of Reality. *Annual Review of Sociology*, 18, pp. 373-393.
- Geertz, C.(1973) *The Interpretation of Cultures*. New York : Basic Books.
- Gitlin, T. (1980) *The Whole World Is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley: University of California Press.
- Goffman, E. (1974) *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Grossberg, L., Nelson, C., and Treichler, P. A., (eds). (1992) *Cultural studies*. New York: Routledge.
- Hall, S. (1980). Encoding/decoding. In: S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language: Working papers in cultural studies, 1972–1979*. London:Hutchinson, pp. 128–138.
- Halupka, M. (2014) Clicktivism: A systematic heuristic. *Policy & Internet*, 6(2), pp. 115–132.
- Hülse, R. (2003) Sprache ist mehr als Argumentation: Zur wirklichkeitskonstruierenden Rolle von Metaphern. *Zeitschrift für internationale Beziehungen*, 10, 920, pp. 211-246.
- Iyengar, S. (1991) *Is Anyone Responsible?: How Television Frames Political Issues*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kahneman, D., and Tversky, A. (1984) Choices, values, and frames. *American Psychologist*, 39, pp. 341-350.
- Kertzer, D. (1988) *Ritual, Politics, and Power*. New Haven: Yale University Pres.
- Kuhn, T.S. (1970) *The Structure of Scientific Revolutions*. Enlarged (2nd ed.). University of Chicago Press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980) *Metaphors We Live By*. Chicago, IL: Chicago University Press.
- Lasswell, H. (1951) *Politics: Who Gets What, When, and How*. Glencoe, IL: Free Press.
- Luhmann, N. (1975) *Macht*. Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag.
- Lukes, S. (1975) Political Ritual and Social Integration. *Sociology*, 9, pp. 289-308.

- March, J., and Olsen, M. (1984) The New Institutionalism: Organizational factors in Political Life. *American Political Science Review*, 78, pp. 734-49.
- McQuail, D. (1994) *Mass communication theory: An introduction* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mead, G.H. (1934). *Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*. University of Chicago Press: Chicago.
- Milan, S. (2015) From social movements to cloud protesting: the evolution of collective identity. *Information, Communication & Society*, 18(8), pp. 887–900.
- Miller, E.F. (1979) Metaphor and political knowledge. *The American Political Science Review* 73(1), pp. 155–170.
- Milliken, J. L. (1999) The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations*, 5 (2), pp. 225-254.
- Morozov, E. (2011). *The net delusion: How not to liberate the world*. London: Penguin.
- Morris, C. (1950) *Signs, Language and Behavior* (Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall 1950); and Morris, "Foundations of the Theory of Signs," in Otto Neurath and others, eds., *Foundations of the Unity of Science, I* (Chicago: University of Chicago Press 1971), pp. 77-139.
- Ong, W. J. (2002) *Orality and Literacy*. London, UK: Routledge.
- Ortner, S. (1973) On Key Symbols. *American Anthropologist*, 75, pp. 338-47.
- Street, J. (1997) *Politics and Popular Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Van Dijk, T. (2002). Political discourse and political cognition. In: Chilton, P., and Schaffner, C. (eds.), *Politics as text and talk: Analytic approaches to political discourse*. Amsterdam: John Benjamin, pp. 203-237.
- Van Laer, J. & Van Aelst, P. (2010) Internet and social movement action repertoires. Opportunities and limitations. *Information, Communication & Society*, 13, pp. 1146–1171.
- Кръстева, А. (съст.) (2013) *Дигиталният гражданин*. София: Издателство на НБУ.
- Стоянов, Р. (2016) *Комуникационна демокрация*. София: Издателство на НБУ.